

केंद्रीय विद्यालय संगठनम् लखनऊ संभागः

सत्रान्त पुनः-परीक्षा 2023 – 24

कक्षा – अष्टमी

विषय – संस्कृतम्

समय – सार्ध होराद्वयम्

पूर्णांकाः – 60 अंकाः

छात्रस्य नामः- अनुक्रमांक
.....

कक्षा वर्ग दिनांक
.....

परीक्षकस्य हस्ताक्षरम्..... निरीक्षकस्य
हस्ताक्षरम्.....

सामान्य निर्देशाः -

1. अस्मिन् प्रश्न पत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
2. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति ।
3. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
4. प्रश्नानाम् उत्तराणि निर्दिष्ट स्थाने एव लेखनीयानि ।

खण्ड 'क' अपठित अवबोधनम् (10अंकाः)

प्रश्न- 1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा दत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

पुरा सर्वे जनाः नीतिधर्मपरायाणाः आसन् । तेषां कृते चरित्रमेव सर्वोपरि आसीत् । सर्वे समाजस्य नियमाः पालयन्ति स्मः । परं यदा नरैः नियमान् उल्लंघ्य व्यवहारं आरब्धम् करोति , तदा भ्रष्टाचारस्य जन्म भवति । भ्रष्टाचारस्य मूले लोभस्य प्रवृत्तिः भवति । लोभः च अनन्तकः व्याधिः । धनलोभिनः जनाः कस्यचित् लघुत्तरम् अपि कार्यं विना किमपि स्वीकृत्य न कुर्वन्ति । अन्यान् च उत्कोचादि ग्रहणे प्रेरयन्ति । इत्थं भ्रष्टाचारः शनैः शनैः प्रसरति । सम्पूर्ण राष्ट्रं अधोगतिम् प्राप्नोति । अस्य परोपकारः भाषणेषु न अस्ति । लोभस्य विकारस्य दूरकरणाय प्रयत्नीयम् येन भ्रष्टाचारस्य अन्तः भवेत् ।

(I) एकपदेन उत्तरत - (1 x 2 = 2)

(क) पुरा सर्वे जनाः कीदृशाः आसन् ?

उत्तरम् -----

) ख(भ्रष्टाचारस्य मूले कस्य प्रवृत्तिः भवति ?

उत्तरम् -----

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (2x 2 =4)

(क) भ्रष्टाचारस्य जन्म कदा भवति ?

उत्तरम् -----

(ख) भ्रष्टाचारस्य अन्तः कथं भविष्यन्ति ?

उत्तरम् -----

(III) कोष्ठकेभ्यः निर्देशानुसारम् उत्तरत - (1 x 4 = 4)

"अन्यान् च उत्कोचादि ग्रहणे प्रेरयन्ति" क (अस्मिन् वाक्ये क्रिया पदं किम् ?

- (i) उत्कोचादि [] (ii) प्रेरयन्ति []
(iii) अन्यान् []

(ख) " इत्थं भ्रष्टाचारः शनैः शनैः प्रसरति ।" अस्मिन् वाक्ये अव्यय पदं किम् ?

- (i) शनैः [] (ii) प्रसरति []
(iii) भ्रष्टाचारः []

(ग) ' लोभस्य' अत्र कः विभक्तिः अस्ति ?

- (i) तृतीया [] (ii) पञ्चमी []
(iii) षष्ठी []

(घ) ' परोपकारः' इत्यस्य पदस्य कः विच्छेदः भवति ?

- (i) पर + उपकारः [] (ii) परो + पकारः []
(iii) पर + अपकारः []

खण्ड 'ख' रचनात्मक कार्यम् (10 अंकाः)

प्रश्न -2 .मञ्जूषातः पदानि चित्वा कथां पूरयत -

(1/2x

10=5)

यदा , खादितुम् , सहसा , तदा , यदि , दूरे , कश्चन ,

परम्, तर्हि, नीचैः

एकस्मिन् वने 1 व्याधः जालं विस्तीर्य 2.....स्थितः।

क्रमशः आकाशात् सपरिवारः कपोतराजः 3 आगच्छत् । 4

..... कपोताः तण्डुलान् अपश्यन् 5 तेषां लोभो जातः। परं

राजा सहमतः नासीत्। तस्य युक्तिः आसीत् 6 वने कोऽपि

मनुष्यः नास्ति 7..... कुतः तण्डुलानाम् सम्भवः। 8

राज्ञः उपदेशम् अस्वीकृत्य कपोताः तण्डुलान् 9..... प्रवृत्ताः जाले

निपतिताः। अतः उक्तम् 10 ' विदधीत न क्रियाम्' ।

प्रश्न-3. चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायाः साहाय्येन पञ्च वाक्यानि रचयत –
(1×5=5)

(उद्यानम् ,प्रातः चलनं ,जनाः ,लाभदायकं ,एकः वृक्षः ,लघुबालिका ,
भ्रमणम् ,मध्ये)

1. -----

2. -----

3. -----

4. -----

5. -----

खण्ड 'ग' अनुप्रयुक्त- व्याकरणम् (15 अंकाः)

प्रश्न-4. कोष्ठकप्रदत्तेषु पदेषु तृतीया विभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानानि पूरयत-
(1×4 =4)

(क) सह पुत्री गच्छति । (मातृ)

(ख) विना विद्या न लभ्यते | (परिश्रम)

(ग) छात्रःलिखति | (लेखनी)

(घ) सूरदासः अन्धः आसीत् | (नेत्र)

प्रश्न- 5 . विशेषणपदैः सह विशेष्यपदानि योजयत- (1/2×5 =2 ½)

(क) काञ्चित्	अवकरम्
(ख) स्वच्छानि	क्षतिः
(ग) स्वच्छता	शान्तिम्
(घ) महती	गृहाणि
(ङ) अन्यत्	स्वास्थ्यकरी

सही मिलान –

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

प्रश्न- 6. विलोम पदानि योजयत-
½)

(½ x 5 = 2

पुरतः

स्वकीयम्

विरक्तिः

आगमनम्

अनुरक्तिः

भीतिः

गमनम्

साहसः

परकीयम्

पृष्ठतः

सही मिलान –

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

प्रश्न -7. अधोलिखिते संधि विच्छेदे रिक्तस्थानानि पूरयत - (1/2×5 =2 ½)

1) सहसैव = सहसा +

2) परामर्शानुसारम् = + अनुसारम्

3) वधर्हा = + अर्हा

4) अधुनैव = अधुना +

5) प्रवृत्तोऽपि = प्रवृत्तः +

प्रश्न-8. मंजूषातः अव्यय पदानि चित्वा वाक्यपूर्ति कुरुत- (1/2×5 =2 ½)

नित्यम्	अपि	तावत्	यथा	यादृशम्
---------	-----	-------	-----	---------

(क) कर्म करिष्यसि, तादृशं फलं प्राप्यसि ।

(ख) राजा तथा प्रजा ।

(ग) यावत् सफलः न भवति परिश्रमं कुरु
।

(घ) तयोः प्रियं कुर्यात् ।

(ङ) वर्षशतैः निष्कृतिः न कर्तुं शक्या ।

खण्ड 'घ' पठित – अवबोधनम् (25)

प्रश्न- 9. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदाधारित-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-
) 3 अंकाः(

जनवरी मासस्य तृतीये दिवसे 1831तमे ख्रिस्ताब्दे महाराष्ट्रराज्ये नायगांव
-नाम्नि स्थाने सावित्री अजायत । तस्याः माता लक्ष्मीबाई पिता च खण्डोजी

इति अभिहितौ । नववर्षदेशीया सा ज्योतिबा -फुले - महोदयेन परिणीता । स :
अपि तदानीं त्रयोदश - वर्षकल्प :एव आसीत् । यतोहि ज्योतिबा फुले
स्त्रीशिक्षायाः प्रबल :समर्थक :आसीत् अत :सावित्र्या :मनसि स्थिता
अध्ययनाभिलाषा उत्साहं प्राप्तवती । इतः परं सावित्री साग्रहम् आंग्लभाषाया :
अपि अध्ययनं कृतवती।

]1 [एकपदेन उत्तरत -) 1x2=2 (

)i) सावित्र्या :मातु :नाम किम् आसीत् ?

उत्तरम् -----

)ii) कः स्त्रीशिक्षाया :प्रबल :समर्थक :आसीत् ?

उत्तरम् -----

]2 [पूर्णवाक्येन उत्तरत -) 1x1=1)

(i) सावित्री कदा अजायत ?

उत्तरम् -----

] 3[प्रदत्त - विकल्पेभ्य :उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत-)1x2=2 (

(i) " प्रबल :समर्थकः " अत्र विशेषण - पदं किम् ?

)क (समर्थक [] :)ख (प्रबल [] :)ग (बलः [])घ ()
सा[]

(ii) "सावित्री आंग्लभाषाया :अपि अध्ययनं कृतवती। " इत्यत्र क्रियापदं किम् ?

(क) सावित्री [] (ख) अध्ययनं [] (ग) कृतवती []
(घ) आंग्लभाषाया: []

प्रश्न-10. अधोलिखितं पठित- पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -
)3 अंका(:

त्रिशूलाग्निनागैः पृथिव्यस्त्रघौरैः , अणूनां महाशक्तिभिः पूरितेयम् ।

सदा राष्ट्रक्षारतानां धरेयम् , क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमिः ॥

इयं शिल्पिनां यंत्रविद्याधराणां , भिषक्शास्त्रिणां भूः प्रबंधे युतानाम् ।

नटानां नटीनां कवीनां धरेयं , क्षितौ राजते भारतस्वर्णभूमिः ॥

[1] एकपदेन उत्तरत-)1x2=2(

(i) केषां महाशक्तिभिः पूरितेयम् ?

उत्तरम् -----

(ii) कुत्र राजते भारतस्वर्णभूमिः?

उत्तरम् -----

[2] पूर्णवाक्येन उत्तरत-)1x1=1(

(i) घौरै अस्ताः के?

उत्तरम् -----

[3] भाषिक कार्यम्-)1x2=2(

(i) ' धरेयम् ' शब्दस्य सन्धि विच्छेदं कुरु-

(क) धर + इयम् [] (ख) धरा + इयम् [] (ग) धरे + यम्
[] (घ) धरा + अयम् []

(ii) 'क्षितौ' इत्यत्र का विभक्तिः ?

(क) चतुर्थी [] (ख) पञ्चमी [] (ग) षष्ठी [] (घ)
सप्तमी []

प्रश्न-11. रेखांकित पदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत- (1
x 5 = 5)

(क) वयं स्वदेशस्य राज्यानां विषये ज्ञातुमिच्छामः ।

(ख) अधुना प्लास्टिकनिर्मितानि वस्तूनि प्रायः प्राप्यन्ते ।

(ग) सर्वकारस्य घोषणा अस्ति ।

(घ) गजधरः सुंदरः शब्दः अस्ति ।

(ड) क्षुधार्तः सिंहः कुत्रापि आहारं न प्राप्तवान्।

.....

प्रश्न -12. श्लोकांशान् योजयत -

(1/2x4=2)

“क”

“ख”

(क) यं माता पितरौ क्लेशं
पीयूषतुल्यम्

नदीनां जलं यत्र

(ख) सदा पर्वणामुत्सवानां धरेयम्

आचार्यस्य च सर्वदा

(ग) सुपूर्णं सदैवास्ति खाद्यान्नभाण्डम्
भारतस्वर्णभूमिः

क्षितौ राजते

(घ) तयोर्नित्यं प्रियं कुर्यात्
नृणाम्

सहेते संभवे

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

प्रश्न -13. उचित कथानां समक्षम् 'आम्' अनुचित कथनानां समक्षं च 'न'

इति लिखत-) 1 x 4 = 4 (

(क) बालकाः धेनुं कदलीफलानि भोजयन्ति ।

(.....)

(ख) वायुं विना क्षणमपि जीवितुं न शक्यते ।

(.....)

(ग) अहम् अविवेका भारतजनता अस्मि ।

(.....)

(घ) अहं विज्ञानधना ज्ञानधना चास्मि ।

(.....)

प्रश्न-14. घटनाक्रमानुसारं वाक्यानि पुनः लिखत— (4)

(क) गुहायाः स्वामी दधिपुच्छः नाम शृगालः समागच्छत् ।

(ख) सिंहः एकां महतीं गुहाम् अपश्यत् ।

(ग) परिभ्रमन् सिंहः क्षुधार्तो जातः ।

(घ) दूरस्थः शृगालः रवं कर्तुमारब्धः ।

(ङ) सिंहः शृगालस्य आह्वानम् अकरोत् ।

(च) गुहायां कोऽपि अस्ति इति शृगालस्य विचारः ।

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....